

УДК 37.016:[316.42:32]

АНАЛІЗ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИКА ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Акіншева Ірина Петрівна
м.Луганськ

Дана стаття розглядає громадянську соціалізацію як чинник політичної соціалізації. Особливе значення у вихованні громадянина має громадянська освіта як система навчання і виховання особистості, що передбачає створення умов для становлення громадянської позиції, громадянської компетентності та набуття досвіду суспільно-корисної діяльності в умовах безперервної освіти. Громадянська освіта вже багато років є пріоритетним напрямом освітніх реформ у світі. Громадянська освіта включає політичні знання, які знайомлять з основами політичного устрою держави, допомагають розібратися в механізмі функціонування сучасної демократії.

Ключові слова: соціалізація, громадянська освіта, громадянська соціалізація, політична соціалізація, громадянська компетентність.

Розвиток політичної освіти громадян (її ще називають „громадянською освітою“) є важливим завданням, що постає перед сучасними країнами цілого світу. Причому в суспільствах консолідованих демократії це завдання, обумовлене необхідністю зберегти непорушність демократичних цінностей, інституцій та зразків поведінки. В тоталітарних і авторитарних суспільствах політична освіта виконує роль відвертої ідеологічної пропаганди. В суспільствах же, що перебувають у фазі демократичного транзиту, переходу від тоталітарного чи авторитарного до демократичного врядування, завдання такої освіти пов'язане з необхідністю створити визначальну передумову перетворень – сприяти формуванню демократично налаштованих громадян. Очевидно, що зміст і методи громадянської освіти мають бути побудовані на ґрунті коректного розуміння її сутності й соціального призначення, а також реального стану політичної культури того чи іншого суспільства.

Громадянська освіта, будучи суттєвим чинником політичної соціалізації особистості, у демократичному (а так само і в перехідному до демократичного) суспільстві має полягати у культивуванні цінностей прав, свобод і гідності людини, розвитку вміння відстоювати власні права в разі зазіхань на них з боку інших людей або влади, формуванні громадянської компетентності, прихильності до цінностей демократії, поширенні критичного ставлення людей до уряду й продуктованих ним настанов і рішень, а також у мотивуванні індивідів до участі у розв'язанні проблем громадянського життя [1, с. 6].

Проблема громадянського становлення й виховання підростаючого покоління, актуальна в усі часи, розроблялась такими велетнями української педагогіки, як Г.Ващенко, М.Костомаров, І.Огієнко, С.Русова, В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін. На сучасному етапі різні аспекти цієї проблеми опрацьовують Р.Арцишевський, В.Білоусова, В.Верховинець, П.Вербицька, Н.Гаврилюк, Н.Дерев'янка, М.Євтух, Т.Завгородня, В.Кузь, В.Іванчук, Є.Постовойтова, Б.Ступарик, В.Струманський, І.Тараненко та ін.

Заслугують на увагу окремі ідеї громадянського виховання, формування рис громадянськості учнівської молоді, спроби системного підходу в означеному аспекті, визначені в дисертаційних дослідженнях, С.Карпушкіна, Я.Любимого, В.Москвіної, С.Москвичова, В.Павленка, О.Світличного, В.Сусленко, С.Клипка, К.Фоменко, Ю.Полішук, О.Безпалько.

Окремі аспекти політичної соціалізації достатньо широко представлено в науковій літературі. Філософсько-соціологічні аспекти відображено в працях А.Бандури, Н.Едикова, Д.Істона та ін. Політологічні проблеми висвітлено в роботах С.Рощина, С.Разуваєва, В.Павловського, А.Надточія, Е.Шестопала.

Мета даної статті полягає у аналізі громадянської освіти як чинника політичної соціалізації особистості.

Сьогодні проблеми взаємовідносин особи із суспільством та державою хвилюють не лише країни, які тільки вступають на шлях демократії, а й країни з глибокими правовими традиціями. Тому

визнаною є думка про те, що для збереження і зміцнення демократії необхідна громадянська освіта. Навіть у державах з багатими традиціями демократії широко культивують громадянську освіту, розуміючи, що демократична свідомість не передається з генами, а потребує невинного виховання. Адже знання елементарних питань політичного і громадянського життя, оволодіння принципами та процесами політичної взаємодії має бути потребою не тільки громадських і політичних діячів, а й усіх громадян.

Громадянська освіта – це набування теоретичних знань і формування практичних умінь і навичок основ демократії, прав і обов'язків громадян плюралістичного суспільства, вирішення конфліктних ситуацій, розвиток толерантності для розуміння і сприйняття світу.

Розвиток демократичних принципів життя в Україні неможливий без формування відповідальних за своє майбутнє громадян, особливо молоді. Адже демократія – це не тільки справедливі закони чи вільні вибори та багато партій, це – розвинута громада, громадянська структура, прагнення та широкі можливості громадян впливати на прийняття політичних рішень, брати участь у вирішенні широкого кола громадських проблем [2].

Громадянська освіта служить виконанню головного завдання політики – навчити громадян жити в демократичному суспільстві. Воно безпосередньо пов'язане з особливостями сучасного політичного процесу в Україні. Модернізація політичного процесу в нашій країні полягає в дилемі – необхідність побудови сильної демократичної держави і громадянського суспільства, ефективного регульованого ринкового господарства, із збереженням при цьому культурної української самобутності. В структурі громадянської освіти можна виділити наступні аспекти:

1. Пізнавальний (гносеологічний аспект, пов'язаний з отриманням знань).
2. Ціннісний (аксеологічний аспект, зумовлений формуванням певних ціннісних орієнтацій).
3. Виховний („ідеологічний“) аспект, забезпечує формування особистісних якостей.
4. Діяльнісний (праксеологічний аспект, орієнтує процес навчання на придбання конкретних навичок і умінь).

Становлення громадянина як суб'єкта соціальних (політичних, правових, економічних) відносин вимагає знань і умінь, що здобуваються в процесі вивчення різних дисциплін. В них акумулюється комплекс теоретичних знань про людину та її права, про суспільство і політику, державу і право.

Таким чином, громадянська освіта включає в себе: політичні знання, які знайомлять з основами політичного устрою держави, допомагають розібратися в механізмі функціонування сучасної демократії, орієнтуватися в світі політичних партій та ідеологій, сприяють формуванню власної ідейно-політичної орієнтації, сприяють включенню у політичний процес і участі в управлінні державою. Правові знання, що дають уявлення про основи конституційного ладу, а також закріплених у конституції права і свободи. Важливе місце в правовій освіті займає вивчення теорії права, його основних галузей, формування громадянської установки на дотримання законів, захист своїх прав і свобод.

Громадянська освіта спрямована на формування громадянської компетентності особистості. Громадянська компетентність особистості – сукупність готовності та здібностей, що дозволяють їй активно, ефективно і відповідально реалізувати весь комплекс громадянських прав і обов'язків у демократичному суспільстві, застосовувати свої знання на практиці. Громадянську компетентність складають:

Морально-етична компетентність як сукупність морально етичних знань і умінь визначати і оцінювати свою поведінку, спираючись на моральні норми та етичні поняття, що відповідають гуманістичним і демократичним цінностям.

Компетентність у сфері культури.

Компетентність у політико-правовій сфері (реалізація прав і

обов'язків громадянина, виконання функцій громадянина).

Компетентність у соціально-економічній сфері (аналіз власних професійних можливостей, орієнтування в сфері ринкових відносин, трудовому законодавстві, набуття навичок організації праці, знання норм трудової та колективної етики тощо).

Комунікативна компетентність (здібності, пов'язані з рішенням завдань здійснення взаємодії з іншими людьми при вирішенні політичних і соціальних проблем).

Компетентність у навчально-пізнавальній діяльності (самостійний пошук і отримання інформації з різних джерел, вміння її аналізувати, критично мислити тощо) та інші [3].

Питання громадянської освіти як чинника політичної соціалізації особистості, знайшли відображення в Концепції громадянської освіти України, Концепції громадянського виховання особистості, Державному стандарті базової та повної середньої освіти. У зазначених документах школа визначається осередком формування громадянськості, що має сприяти розвитку демократичної політичної культури, формуванню громадянської компетентності, політико – правових знань, політичних умінь, гідності та відповідальності людей, усвідомленню і прийняттю ними демократичних принципів життя та пріоритету прав людини.

Результатом громадянської освіти має бути формування людини, якій притаманні такі риси:

- відчуття власної гідності, шанування прав людини і вміння їх захищати;
- уміння мислити критично й незалежно, вимогливо ставитися до влади;
- відданість демократичним цінностям;
- політична освіченість;
- знання, визнання і дотримання законів;
- толерантність, готовність до компромісу, розв'язання конфліктів мирним шляхом;
- участь у громадських справах [4, с.27].

Отже, громадянська освіта повинна сприяти вихованню обізнаних, розумних, людяних і активних громадян, відданих цінностям і принципам демократії. Демократія ж вимагає від кожної людини відповідального самоконтролю. Їй не досягти своїх цілей, якщо громадяни не схильні брати участь у громадських справах. Тому, крім виборів і голосування, які є серцевиною демократії, громадяни повинні стати активними учасниками громадського і політичного життя.

Література та джерела

1. Ткачова Т.М. Громадянське виховання учнів в умовах промислового регіону / Тетяна Миколаївна Ткачова, Надія Миколаївна Чернуха. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – С.6
2. Куксенко С. Громадянська освіта в середній школі / Сергій Куксенко // Громадянська освіта. – 2001. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.osvita.khpg.org/ – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Информационное обеспечение процесса политической социализации молодежи в условиях российских реформ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dslib.net/. – Загол. з екрану. – Мова рос.
4. Громадянська компетентність учнівської молоді: шлях розвитку / Уклад.: А.О.Данильєв, Л.І.Дух, В.Г.Зарицька та ін. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2011. – С.27

Данная статья рассматривает гражданскую социализацию как фактора политической социализации. Особое значение в воспитании гражданина имеет гражданское образование как система обучения и воспитания личности, что предполагает создание условий для становления гражданской позиции, гражданской компетентности и приобретение опыта общественно-полезной деятельности в условиях непрерывного образования. Гражданское образование уже много лет является приоритетным направлением образовательных реформ в мире. Гражданское образование включает политические знания, которые знакомят с основами политического устройства государства, помогают разобраться в механизме функционирования современной демократии.

Ключевые слова: социализация, гражданское образование, гражданская социализация, политическая социализация, гражданская компетентность.

This article examines civil socialization as a factor of political socialization. Of particular importance in the education of a citizen is a citizenship education as a system of training and education of the person, which implies creation of conditions for the development of citizenship, civic competence and experience of public service in conditions of continuous education. Civic education has for a long time been a priority of educational reforms in the world. Civic education includes political knowledge which introduce the basics of the political system of the state, help to understand the mechanism of functioning modern democracy.

Key words: socialization, citizenship education, civic socialization, political socialization, civic competence.